

تحلیل ارتباط مشارکت و توسعه روستاهای جنگل‌نشین (مورد مطالعه: تعاونی‌های جنگلداری استان گلستان)

محمدهادی معیری^{۱*}، احمد عابدی سروستانی^۲، محمدرضا شهرکی^۳ و یازمیراد کوسه غراوی^۳

^۱دانشیار گروه جنگلداری، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
^۲دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
^۳کارشناس ارشد اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان گلستان

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۳/۱۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱/۱۶)

چکیده

در برنامه‌های کلان توسعه، نظام تعاونی، ابزاری کارآمد و بستر ساز مشارکت به‌شمار می‌رود. به همین دلیل تعاونی‌های جنگلداری می‌توانند در حفظ و احیای عرصه‌های جنگلی و توسعه روستایی مهم باشند. تحقیق حاضر با هدف بررسی میزان مشارکت روستاییان عضو تعاونی‌های جنگلداری و ارتباط آن با نقش تعاونی‌ها در توسعه روستایی مناطق جنگلی استان گلستان انجام گرفته است. جمعیت مورد مطالعه دربرگیرنده ۴۲۸ نفر از اعضای عادی و هیأت مدیره سه تعاونی جنگلداری استان گلستان بودند که ۱۵۶ نفر از آنان با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده به‌صورت پیمایشی بررسی شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد. روایی ابزار تحقیق با استفاده از دیدگاه کارشناسان و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد که میزان آن برای شاخص مشارکت اعضا در امور تعاونی و شاخص تأثیر تعاونی در توسعه روستایی به ترتیب ۰/۷۱۲ و ۰/۷۸۳ به‌دست آمد. یافته‌ها نشان می‌دهد که مشارکت اعضا در امور تعاونی‌ها در حد کم رو به متوسط است. همچنین، تأثیر تعاونی‌های جنگلداری در توسعه روستایی اندک است. با این حال، رابطه مشارکت اعضا در امور تعاونی با تأثیر تعاونی در توسعه روستا، رابطه مثبت قوی و معنی‌دار است. نتایج تحلیل مسیر نیز نشان داد که از بین ابعاد مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری، مشارکت در تقسیم منافع بیشترین اثر مستقیم بر توسعه روستایی را دارد، اما از نظر مجموع آثار مستقیم و غیرمستقیم، متغیر مشارکت در اجرا، بیشترین تأثیر را بر توسعه روستایی داشته است. استفاده از مشارکت و همکاری اعضا تعاونی در تمام امور مربوط به تعاونی‌های جنگلداری و تلاش تعاونی‌ها برای ارتقای درآمد و تولید در تعاونی، از پیشنهاد‌های تحقیق حاضر است.

واژه‌های کلیدی: پیشرفت، جنگلداری، مناطق روستایی، همکاری.

مقدمه و هدف

امروزه اهمیت مردم و مشارکت آنها در توسعه پایدار روستایی بر کسی پوشیده نیست. روشن است که برای حرکت به سمت توسعه پویا و پایدار که متعلق به امروز نیز و نسل‌های آینده باشد، خود مردم باید از فواید توسعه راضی باشند (مطیعی لنگرودی و سخایی، ۱۳۸۸). توسعه روستایی بدون نهادینه شدن مشارکت، دور از دسترس است (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸)، به طوری که برخی صاحب‌نظران گاه توسعه را معادل با مشارکت دانسته‌اند (طالب و نجفی‌اصل، ۱۳۸۹). در توسعه روستایی، مشارکت به مفهوم تأثیرگذاری مردم در فرایندهای تصمیم‌گیری، اجرای برنامه‌ها، شریک شدن در منافع و همکاری در ارزیابی برنامه‌های مذکور است (شعبانعلی فمی و همکاران، ۱۳۸۳).

با نگاهی به فرایند توسعه، یکی از بدیل‌های جلب مشارکت مردم، تأسیس شبکه‌های اجتماعی، اتحادیه‌ها و تعاونی‌ها است. در این راستا، زمینه‌سازی برای تلفیق کار و سرمایه و حمایت از مشارکت افراد با سرمایه‌های اندک در فعالیتهای اقتصادی و خدماتی هدف بخش تعاون است (سوختانلو، ۱۳۸۷). امروزه تعاون روش و ابزار مناسبی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی به‌شمار می‌رود که می‌تواند در ارتقای بهره‌وری کار و تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد. در واقع، نهضت تعاونی نه تنها در بهبود اوضاع اقتصادی کشورهای رو به رشد مؤثر است، بلکه در وضعیت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی این کشورها نیز تأثیر دارد (بیژنی و خادمی‌پور، ۱۳۸۸). برخی صاحب‌نظران معتقدند که فعالیت‌های حرفه‌ای روستاییان بر اساس همکاری و تعاون می‌تواند موجب ارتقای کارایی و بهبود وضعیت اقتصادی آنان شود (آهنچی، ۱۳۷۲؛ انوشیروانی و طه، ۱۳۷۳؛ Abdulrahman and Smith, 1996). به همین دلیل، تعاونی‌ها به‌عنوان قسمتی از محیط پویا و فعال کشاورزی محسوب می‌شود (Dunn et al., 2002).

واقع، سازمان‌های اجتماعی روستایی (مانند تعاونی‌ها)، پدیده‌هایی کاملاً پویا هستند و در راستای تحولات روستایی تغییر می‌کنند، به طوری که نوعی کنترل خاص را در روستاها اعمال می‌کنند (لهسایی‌زاده، ۱۳۸۸). رسالت مهم شرکت‌های تعاونی، ارتقای سطح دانش و بهبود بهره‌وری از منابع، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه و برقراری توازن بین توسعه مناطق روستایی و شهری تعریف شده است. بدین ترتیب، شرکت‌های تعاونی ابزاری کارآمد و عامل بسترساز توسعه روستایی در برنامه‌های کلان توسعه کشور به‌شمار می‌آیند (صدیقی و درویشی‌نیا، ۱۳۸۱). تعاونی‌ها موجب اتحاد نیروهای پراکنده می‌شوند و فرصت مناسبی پدید می‌آورند تا افراد با حفظ هویت، به همکاری و همیاری متقابل بپردازند (محمودی، ۱۳۸۷). تعاونی‌ها با تلاش در تأمین نیازمندی اعضا، افزایش سطح تولید، اصلاح مداوم فناوری و اشتغال هر چه بیشتر روستاییان، عملاً در مسیر تحقق توسعه روستاها گام برمی‌دارند. البته شناخت قابلیت‌ها و نیز موانع رونق تعاونی‌ها ضروری است تا انتظارات از تعاونی‌ها بر اساس شرایط و واقعیت‌ها ابراز شود (صدیقی و درویشی‌نیا، ۱۳۸۱). در مجموع ایجاد تعاونی‌های روستایی علاوه‌بر اشتغال‌زایی موجب افزایش حس اعتماد به نفس، رضایت از زندگی و توان تصمیم‌گیری و افزایش مشارکت مردم محلی می‌شود (ایمنی و آزادمنش، ۱۳۸۷) و یکی از مؤثرترین راهکارها به‌نظر افزایش مشارکت افراد روستایی و توزیع عادلانه به‌شمار می‌آید (Newiger, 1983). بدین ترتیب، هدف‌های اساسی تعاونی را می‌توان افزایش تولید، بهبود مشارکت روستاییان در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و اجتماعی (کریمی و رضایی‌مقدم، ۱۳۸۴)؛ و موفقیت آنها را حاصل مجموع افزایش سود اقتصادی، مشارکت روستاییان، افزایش برابری و رفاه شغلی دانست (آزادی و کریمی، ۱۳۸۰).

پژوهش‌های متعدد نشان داده است که نهادهای اجتماعی، سرمایه اجتماعی را پدید می‌آورند و

تعاونی، تأثیر مستقیم و مثبت بر مشارکت در احیای منابع جنگلی داشته است (حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۷). با توجه به موارد یادشده، مسئله تحقیق حاضر این است که آیا مشارکت اعضای تعاونی‌های جنگلداری می‌تواند با تأثیر این تعاونی‌ها در توسعه روستایی مناطق جنگلی ارتباط داشته باشد؟ در این راستا، پژوهش حاضر با هدف کلی بررسی میزان مشارکت در تعاونی‌های جنگلداری و تأثیر این تعاونی‌ها در توسعه روستایی انجام گرفت. مهم‌ترین پرسش‌های مطرح در این زمینه عبارتند از:

- میزان مشارکت اعضای تعاونی‌های جنگلداری در چه حد است؟
- آیا مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری می‌تواند با تأثیر این تعاونی‌ها در توسعه روستایی ارتباط داشته باشد؟

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر با روش تحقیق پیمایشی^۱ در سال ۱۳۹۲ انجام گرفته است. جمعیت مورد مطالعه شامل ۴۲۸ نفر از اعضای عادی و هیأت مدیره سه شرکت تعاونی جنگلداری (انصار، مهدی و ایثار) بودند که در زمینه مدیریت عرصه‌های جنگلی استان گلستان فعال‌اند. حجم نمونه مورد نیاز ۱۵۶ نفر برآورد شد. اطلاعات مورد نیاز با تکمیل پرسشنامه و از طریق مصاحبه جمع‌آوری شد. بدین منظور با روش انتساب متناسب و نمونه‌گیری به صورت تصادفی، نمونه‌های مورد نیاز انتخاب شدند. پرسشنامه استفاده شده براساس یک شاخص ۱۹ گویه‌ای از مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری، اجرا و تقسیم منافع تعاونی‌های جنگلداری، و یک شاخص ۳۵ گویه‌ای از تأثیر تعاونی در توسعه روستایی در ابعاد تولید، برابری، درآمد و اشتغال تدوین شد. هر کدام از گویه‌ها براساس طیف لیکرت پنج‌گزینه‌ای شامل خیلی زیاد (با ارزش عددی

دستیابی به هدف‌ها را تسهیل می‌کنند (صبوری، ۱۳۷۷). فتحی و مطلق (۱۳۸۹) در تحقیق خود نتیجه گرفتند که افزایش آگاهی و سطح آموزش، ارتقای سطح مشارکت، بهبود بهداشت و سلامت، کاهش فقر و افزایش فرصت اقتصادی و سلامت محیط زیست از جمله کارکردهای تعاونی است که به پایداری توسعه روستایی می‌انجامند. مطالعات دیگر درباره تعاونی‌های آبخیزداری نیز به تأثیر مشارکت روستاییان در توسعه روستایی اشاره داشته‌اند (Brentlackey *et al.*, 2002; Marshahll, 2004,) Pollnac and Pameroy, 2005; Ozerol and Newig, 2008; Reed, 2008). مطالعات انوشیروانی و طه (۱۳۷۳)، روحانی (۱۳۷۶) و حیدرپور و همکاران (۱۳۸۷) نیز اهمیت و تأثیر مشارکت در توسعه روستایی را تأیید کرده‌اند. همچنین، مطالعات پزشکی‌راد و کیانی‌مهر (۱۳۸۰) و Fabiyi (1983) به تأثیرگذاری تعاونی‌ها در افزایش تولید اشاره کرده‌اند. برخی مطالعات نیز تأثیر تعاونی‌ها در افزایش برابری (آزادی و کرمی، ۱۳۸۰) و اشتغال‌زایی را نشان داده‌اند (شمشاد و همکاران، ۱۳۸۷؛ رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۲). برخی نیز به شواهد کافی در مورد تأثیر تعاونی‌ها در اشتغال‌زایی دست نیافته‌اند (زمانی و ابدی، ۱۳۸۸). با مرور پیشینه نگاشته‌ها مشخص شد که امروزه تعاونی‌های مختلفی در زمینه‌های جنگل، مرتع، محصولات فرعی، آبخیزداری، بیابان و غیره تشکیل شده است. در زمینه جنگل، این تعاونی‌ها شامل تعاونی مدیریت منابع جنگلی، تعاونی بهره‌برداری از محصولات فرعی و تعاونی احیا و بهره‌برداری و توسعه جنگل می‌شوند (حیدرپور و همکاران، ۱۳۸۷). با وجود این، مطالعات محدودی به مشارکت روستاییان در تعاونی‌های جنگل و تأثیر آن بر توسعه روستایی پرداخته‌اند. برای مثال می‌توان به یک تحقیق در این زمینه اشاره کرد که نشان داد مشارکت اعضای تعاونی در مسائل اجتماعی و عملیات احیایی و اصلاحی منابع جنگلی بیشتر از افراد غیر عضو است. بر این اساس می‌توان گفت عضویت در

¹ Survey research

ندارند، تجربه‌ای در زمینه دآمداری (۵۱/۳ درصد) نیز ندارند. میانگین زمین زراعی تحت اختیار آنها ۱/۳۳ هکتار (آبی و دیم) و میانگین درآمد ماهیانه آنها نیز حدود ۵۴۰ هزار تومان است. همچنین، اغلب پاسخگویان (۸۵/۳ درصد) دارای بیش از ۱۵ سال سابقه عضویت در تعاونی‌های مورد مطالعه‌اند.

مشارکت در تعاونی‌های جنگلداری

توزیع فراوانی میانگین پاسخ‌های داده‌شده به گویه‌های شاخص مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری در جدول ۱ آمده است. این توزیع در سه بُعد مشارکت در تصمیم‌گیری، اجرا و تقسیم منافع است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، در بین تمام گویه‌ها، به ترتیب گویه‌های «جویا شدن نظر فرد در انتخاب مدیر عامل و هیأت مدیره تعاونی»، «همکاری و مشارکت روستاییان در برنامه‌های اطفای حریق جنگل» و «مشارکت فرد در نحوه تقسیم سود در بین اعضای تعاونی» اولویت‌های اول در هر بُعد را تشکیل می‌دهند. در مقابل گویه‌های «تشویق تعاونی برای دخالت فرد در تصمیم‌گیری‌های تعاونی»، «نقش فرد در تأمین نیروی کار تعاونی» و «همکاری فرد در چگونگی نحوه پس‌انداز کردن درآمد حاصل از تعاونی» به ترتیب در اولویت‌های آخر جای دارند.

به‌منظور بررسی بیشتر، جمع امتیاز تمام گویه‌ها به‌عنوان امتیاز شاخص مشارکت محاسبه شد. بدین ترتیب دامنه امتیاز این شاخص بین صفر تا ۷۶ می‌تواند متغیر باشد. نتایج نشان می‌دهند که میانگین این امتیاز ۳۵/۸۲ با انحراف معیار ۱۴/۹۹ است. در نتیجه مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری در سطح متوسط قابل ارزیابی است. دسته‌بندی امتیاز شاخص مشارکت بر اساس روش ISDM که در جدول ۲ آمده است نشان می‌دهد که مشارکت ۱۵/۴ درصد از پاسخگویان در سطح ضعیف، مشارکت ۲۹/۵ درصد در سطح متوسط، مشارکت ۴۲/۳ درصد در سطح خوب و مشارکت ۱۲/۸ درصد در سطح خیلی خوب بوده است.

۴)، زیاد (با ارزش عددی ۳)، متوسط (با ارزش عددی ۲)، کم (با ارزش عددی ۱) و هیچ (با ارزش عددی صفر) سنجیده شدند. روایی ابزار تحقیق با مراجعه به استادان گروه ترویج و آموزش کشاورزی و گروه جنگلداری دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان و کارشناسان اداره منابع طبیعی و اداره تعاون تأیید شد. پایایی پرسشنامه با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد که میزان آن برای شاخص مشارکت ۰/۷۱۲ و برای شاخص تأثیر در توسعه روستایی ۰/۷۸۳ به‌دست آمد. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها از نرم‌افزار SPSS برای تجزیه و تحلیل اطلاعات استفاده شد. برای این کار از آماره‌های فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، ضریب همبستگی و روش تحلیل مسیر^۱ بهره گرفته شد. همچنین، برای سطح‌بندی میزان مشارکت پاسخگویان از روش ISDM^۲ استفاده شد که یک روش گروه‌بندی بر اساس میانگین و انحراف معیار است و با استفاده از روابط ریاضی زیر محاسبه می‌شود. در این روش: A= ضعیف، B= متوسط، C= خوب و D= خیلی خوب است.

- 1) $\text{Min} < A \leq \text{Mean} - \text{Sd}$
- 2) $\text{Mean} - \text{Sd} < B < \text{Mean}$
- 3) $\text{Mean} < C \leq \text{Mean} + \text{Sd}$
- 4) $\text{Mean} + \text{Sd} < D \leq \text{Max}$

نتایج

نتایج نشان می‌دهد که همه افراد مورد مطالعه مرد و با میانگین سنی حدود ۶۰ سال هستند. اکثر افراد (۹۵/۵ درصد) متأهل‌اند و حدود یک‌سوم آنان بی‌سوادند (۲۸/۲ درصد) یا تحصیلاتی در حد ابتدایی (۲۰/۵) دارند. ۴۴/۹ درصد از آنها کشاورزند، ۲۲/۴ درصد شغل آزاد دارند، ۱۳/۵ درصد کارمندند، ۱۰/۹ درصد دامدارند و بقیه (۸/۳ درصد) کارگرند. بیش از نیمی از پاسخگویان (۶۴/۷ درصد) علاوه بر اینکه دام

¹ Path Analysis

² Interval of Standard Deviation from the Mean

جدول ۱- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به ابعاد مختلف مشارکت روستاییان در تعاونی‌های جنگلداری

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین*	ابعاد و گویه‌های مشارکت
مشارکت در تصمیم‌گیری‌های تعاونی				
۱	۰/۵۶	۱/۱۲	۲/۰۱	جويا شدن نظر فرد در انتخاب مدير عامل و هیأت مدیره تعاونی
۲	۰/۵۹	۱/۰۴	۱/۷۷	شرکت فرد در تصمیم‌گیری‌های تعاونی
۳	۰/۶۰	۱/۱۱	۱/۸۵	دخالت فرد در نحوه فعالیت تعاونی
۳	۰/۶۰	۱/۱۲	۱/۸۷	اهمیت دادن به نظرات فرد در تصمیم‌گیری‌های تعاونی
۴	۰/۶۴	۱/۱۱	۱/۷۴	تشویق تعاونی برای دخالت فرد در تصمیم‌گیری‌های تعاونی
مشارکت در اجرای فعالیت‌های تعاونی‌ها				
۱	۰/۴۱	۰/۹۶	۲/۳۲	همکاری فرد با تعاونی در برنامه‌های اطفای حریق در جنگل
۲	۰/۴۳	۰/۹۱	۲/۱۱	نقش فرد در تعاونی برای جلوگیری از ورود دام به جنگل
۳	۰/۴۴	۰/۹۶	۲/۱۷	همکاری فرد در تعاونی با محیط‌بانان و حافظان جنگل
۴	۰/۴۸	۱/۰۶	۲/۲۲	یاری فرد به تعاونی در پیشگیری از تخریب جنگل‌های منطقه
۵	۰/۴۹	۰/۹۷	۱/۹۸	کمک فرد به تعاونی در حفاظت از طرح‌های اجراشده
۶	۰/۵۰	۱/۰۴	۲/۰۳	کمک فرد در رفع مشکلات تعاونی
۷	۰/۵۲	۱/۰۲	۱/۹۶	همکاری فرد با تعاونی در اجرای عملیات احیایی و اصلاحی جنگل
۸	۰/۵۳	۱/۰۵	۱/۹۷	مشارکت فرد در تعاونی برای برگزاری دوره‌های آموزشی و ترویجی
۹	۰/۶۵	۱/۱۲	۱/۷۲	نقش فرد در تأمین نیروی کار تعاونی
مشارکت در تقسیم منافع حاصل از تعاونی				
۱	۰/۶۶	۱/۱۲	۱/۷۰	مشارکت فرد در نحوه تقسیم سود در بین اعضای تعاونی
۲	۰/۶۸	۱/۱۵	۱/۶۸	شرکت فرد در جمع‌آوری منافع حاصل از تعاونی
۳	۰/۷۰	۱/۱۵	۱/۶۵	مشارکت فرد برای خرید و فروش نهاده‌ها و محصولات تعاونی
۳	۰/۷۰	۱/۱۰	۱/۵۸	مشارکت فرد در تعیین روش‌های سوددهی در تعاونی
۴	۰/۷۲	۱/۱۲	۱/۵۵	همکاری فرد در چگونگی نحوه پس‌انداز کردن درآمد حاصل از تعاونی

* دامنه: ۰-۴

جدول ۲- سطح‌بندی میزان مشارکت پاسخگویان

میزان مشارکت	فروانی	درصد	درصد تجمعی
ضعیف	۲۴	۱۵/۴	۴/۱۵
متوسط	۴۶	۲۹/۵	۴۴/۹
خوب	۶۶	۴۲/۳	۸۷/۲
خیلی خوب	۲۰	۱۲/۸	۱۰۰

مقایسه کردن آنها با یکدیگر، از ترکیب خطی غیر وزن دار^۱ استفاده شد؛ بدین صورت که میانگین امتیاز

علاوه بر امتیاز شاخص مشارکت، جمع امتیاز گویه‌های مربوط به هر یک از ابعاد مشارکت به‌عنوان امتیاز آن بُعد محاسبه شد. از آنجا که تعداد گویه‌های هر کدام از ابعاد با یکدیگر برابر نیست، به‌منظور قابل

^۱ Unweight Linear Combination

مشارکت در تقسیم منافع در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرند. این موضوع بیانگر این است که مشارکت در تقسیم منافع، به تقویت بیشتری نسبت به ابعاد دیگر مشارکت نیاز دارد.

هر بُعد بر تعداد گویه‌های همان بُعد تقسیم شد. نتایج این بررسی در جدول ۳ آمده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشترین مشارکت پاسخگویان در مشارکت در اجرای فعالیت‌ها و برنامه‌های تعاونی‌ها است و از این نظر، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و

جدول ۳- اولویت‌بندی ابعاد مشارکت پاسخگویان

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	ترکیب خطی غیروزن‌دار*	ابعاد مشارکت
۱	۰/۳۸	۰/۹۹	۲/۶۴	مشارکت در اجرا
۲	۰/۴۹	۰/۹۱	۱/۸۴	مشارکت در تصمیم‌گیری
۳	۰/۵۹	۰/۹۶	۱/۶۳	مشارکت در تقسیم منافع

*دامنه: ۰-۴

جانبی (پرورش زنبورعسل، پرورش ماهی و غیره)»، «عملکرد مناسب تعاونی در تأمین به‌موقع نهاده‌ها و کالاهای ضروری برای اعضا»، «عملکرد تعاونی در ایجاد منبع درآمد جدید برای اعضا» و «میزان اشتغال‌زایی تعاونی در بخش کشاورزی» به‌ترتیب در اولویت‌های آخر جای دارند.

همچنین در این رابطه، جمع امتیاز گویه‌های مربوط به هر یک از ابعاد توسعه روستایی به‌عنوان امتیاز آن بُعد محاسبه شد. از آنجا که تعداد گویه‌های هر کدام از ابعاد با یکدیگر برابر نیستند، به‌منظور قابل مقایسه کردن آنها با یکدیگر، از ترکیب خطی غیروزن‌دار استفاده شد. نتایج این بررسی در جدول ۵ آمده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که بیشترین تأثیر تعاونی‌های جنگلداری بر بُعد برابری توسعه روستایی است. از این نظر، ابعاد درآمد، تولید و اشتغال در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرند. به بیان دیگر، تعاونی‌های جنگلداری تأثیر کمتری در ایجاد درآمد و افزایش تولید و به‌خصوص ایجاد اشتغال برای روستاییان داشته‌اند.

نقش تعاونی‌های جنگلداری در توسعه روستایی
همان‌طور که بیان گردید، تأثیر تعاونی‌های جنگلداری در توسعه روستایی با ۳۵ گویه سنجیده شد. بدین ترتیب دامنه امتیاز این شاخص بین صفر تا ۱۴۰ متغیر است. میانگین امتیاز این شاخص برابر ۴۹/۷۸ و با انحراف معیار ۲۲/۵۸ به‌دست آمد. با توجه به دامنه امتیاز این شاخص می‌توان نتیجه گرفت که تأثیر تعاونی‌های جنگلداری در توسعه روستایی در حد ضعیف قابل ارزیابی است. توزیع فراوانی میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات پاسخ‌های داده‌شده به گویه‌های شاخص تأثیر تعاونی‌های جنگلداری در توسعه روستایی در جدول ۴ آمده است. این توزیع در چهار بُعد تولید، برابری، درآمد و اشتغال است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، در بین گویه‌های شاخص‌های مورد نظر، به‌ترتیب گویه‌های «تأثیر تعاونی در بهره‌برداری صحیح و پایدار از چوب در جنگل»، «توزیع عادلانه سود سهام در بین اعضا»، «عملکرد تعاونی در افزایش درآمد اعضا» و «میزان اشتغال‌زایی تعاونی» اولویت‌های اول را تشکیل می‌دهند. در مقابل، «پرداختن تعاونی به فعالیت‌های

جدول ۴- اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به ابعاد مختلف تاثیر تعاونی‌های جنگلداری در توسعه روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین*	گویه‌های مربوط به ابعاد توسعه روستایی
۱	۰/۴۷	۰/۹۹	۲/۰۹	نقش تعاونی در بهره‌برداری صحیح و پایدار از چوب در جنگل
۲	۰/۴۹	۰/۹۸	۱/۹۸	نقش تعاونی در بهره‌برداری صحیح از جنگل
۳	۰/۸۱	۱/۱۹	۱/۴۷	عملکرد تعاونی در افزایش تولید محصولات فرعی جنگل
۴	۰/۷۷	۱/۱۱	۱/۴۴	نقش تعاونی در افزایش درآمد تولیدات کشاورزی
۵	۰/۷۵	۱/۰۵	۱/۴۰	نقش تعاونی در تولید محصولات زراعی
۶	۰/۸۸	۱/۰۹	۱/۲۴	نقش تعاونی در دامداری و پرورش دام
۷	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۹۸	میزان فعالیت تعاونی در تولیدات جانبی (پرورش زنبورعسل، پرورش ماهی و غیره)
۱	۰/۵۳	۱/۰۹	۲/۰۵	توزیع عادلانه سود سهام در بین اعضای تعاونی
۲	۰/۵۳	۱/۰۸	۲/۰۴	واگذاری صحیح سهام در تعاونی
۳	۰/۵۶	۱/۰۹	۱/۹۴	عملکرد تعاونی در ایجاد شرایط عادلانه در بهره‌برداری از جنگل در بین اعضا
۴	۰/۵۵	۱/۰۴	۱/۹۰	رعایت عدالت در توزیع سود و منافع حاصل اجرای طرح‌ها در تعاونی
۵	۰/۶۰	۱/۰۹	۱/۸۱	تهیه و توزیع بهینه نهاده‌ها در بین اعضای تعاونی
۶	۰/۵۷	۱	۱/۷۵	عملکرد تعاونی در استفاده بهینه از منابع و امکانات توسط اعضا
۷	۰/۵۹	۱/۰۳	۱/۷۴	عملکرد تعاونی در ایجاد عادلانه رفاه نسبی در بین اعضا
۸	۰/۶۴	۱/۰۶	۱/۶۵	عملکرد مناسب تعاونی در تأمین به موقع نهاده‌ها و کالاهای ضروری برای اعضا
۱	۰/۵۵	۱	۱/۸۱	عملکرد تعاونی در افزایش درآمد اعضا
۲	۰/۶۲	۱/۰۲	۱/۶۵	عملکرد تعاونی در ایجاد درآمد برای افراد در قالب بهره‌برداری و فروش چوب‌های جنگلی
۳	۰/۷۰	۱/۱۰	۱/۵۷	عملکرد تعاونی در ایجاد درآمد از طریق بازاریابی و فروش محصولات دامی
۴	۰/۷۸	۱/۱۸	۱/۵۲	عملکرد تعاونی در درآمدزایی برای اعضا از طریق بهره‌برداری از محصولات فرعی جنگل (مانند محصولات گردو، زرشک و غیره)
۵	۰/۷۰	۱/۰۷	۱/۵۳	عملکرد تعاونی در درآمدزایی برای اعضا از طریق دامداری
۶	۰/۷۰	۱/۰۴	۱/۴۹	عملکرد تعاونی در افزایش درآمد اعضا از طریق کشاورزی
۷	۰/۷۸	۱/۱۶	۱/۴۸	عملکرد تعاونی در ایجاد منبع درآمد جدید برای اعضا
۱	۰/۵۰	۰/۹۸	۱/۹۶	میزان اشتغال‌زایی تعاونی
۲	۰/۶۱	۱/۰۸	۱/۷۷	میزان کارآمدی شغل‌های ایجادشده از جانب تعاونی در منطقه
۳	۰/۶۰	۱/۰۴	۱/۷۴	موفقیت تعاونی در حفظ شغل‌های موجود در منطقه
۴	۰/۶۵	۱/۰۶	۱/۶۳	فعالیت تعاونی در بهبود زمینه‌های شغلی در منطقه
۵	۰/۶۲	۰/۹۸	۱/۵۸	فعالیت تعاونی در ایجاد شغل‌های جدید در منطقه
۶	۰/۶۴	۰/۹۸	۱/۵۳	عملکرد تعاونی در فراهم آوردن زمینه و امکانات اشتغال‌زایی در منطقه
۷	۰/۷۱	۱/۱۰	۱/۵۶	میزان اشتغال‌زایی تعاونی از طریق فعالیت‌های جانبی
۸	۰/۷۱	۱/۰۶	۱/۴۹	میزان اشتغال‌زایی تعاونی در بخش کشاورزی

*دامنه: ۴-۰

جدول ۵- اولویت‌بندی ابعاد توسعه روستایی

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	ترکیب خطی غیروزن‌دار*	ابعاد توسعه روستایی
۱	۰/۴۶	۰/۸۶	۱/۸۶	برابری
۲	۰/۵۵	۰/۸۷	۱/۵۸	درآمد
۳	۰/۵۳	۰/۸۰	۱/۵۲	تولید
۴	۰/۵۲	۰/۷۶	۱/۴۷	اشتغال

*دامنه: ۴-۰

رابطه منفی و معنی‌دار با میزان مشارکت است. این بدان معناست که با کاهش سابقه افراد در دامداری، مشارکت آنان در تعاونی‌های جنگلداری بیشتر می‌شود. همچنین نتایج نشان داد که بین مشارکت اعضا در تعاونی‌ها و تأثیر تعاونی‌ها در توسعه روستایی، رابطه مثبت قوی و معنی‌داری وجود دارد ($P=0/000$ ، $t=0/714$). این یافته نشان می‌دهد که با افزایش مشارکت افراد، تعاونی‌های جنگلداری به اهداف خود در زمینه توسعه روستایی نزدیک‌تر می‌شوند. این یافته تأییدی بر وجود رابطه مستقیم بین مشارکت و توسعه روستایی است که در ادبیات توسعه بر آن تأکید فراوان می‌شود.

ارتباط متغیرهای فردی و مشارکت در تعاونی‌های جنگلداری

به‌منظور تعیین ارتباط بین ویژگی‌های فردی پاسخگویان و مشارکت آنها در تعاونی‌های جنگلداری، از ضریب همبستگی پیرسون و اسپیرمن بهره گرفته شد که نتایج آن در جدول ۶ ارائه شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که میزان درآمد کلی پاسخگویان دارای رابطه مثبت و معنی‌داری با میزان مشارکت آنها در تعاونی‌های جنگلداری است. به بیان دیگر، هر چه درآمد افراد بیشتر باشد، مشارکت آنان در امور تعاونی نیز افزایش خواهد یافت. این همبستگی قوی نیست، اما نشان می‌دهد که با افزایش درآمد می‌توان انتظار داشت که مشارکت روستاییان در امور تعاونی‌های جنگلداری بیشتر شود. سابقه دامداری افراد نیز دارای

جدول ۶- ماتریس همبستگی بین متغیرها

سن	تحصیلات	نوع شغل	تعداد دام	سابقه دامداری	میزان درآمد	سابقه عضویت در تعاونی	میزان زمین زراعی	میزان مشارکت
-	-0/637**	-0/340**	0/293**	0/433**	0/067	0/657**	0/448**	-0/083
تحصیلات	-	-0/012	-0/318**	-0/370**	0/039	-0/378**	-0/360**	0/082
نوع شغل		-	-0/097	-0/159*	-0/331**	-0/423**	-0/404**	-0/095
تعداد دام			-	0/807**	-0/072	0/185*	0/042	-0/141
سابقه دامداری				-	-0/040	0/302**	0/180*	-0/158*
میزان درآمد					-	0/212**	0/315**	0/165*
سابقه عضویت در تعاونی						-	0/350**	0/151
میزان زمین زراعی							-	0/018
میزان مشارکت								-

روستایی محاسبه شد. از آنجا که همبستگی به‌دست‌آمده مستقیم و معنی‌دار بود، در مدل تحلیل مسیر، این سه متغیر (ابعاد مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری) به‌عنوان متغیرهای درونی در نظر گرفته شد. نتایج این تحلیل در جدول ۷ نشان داده شده است که براساس آن، متغیر مشارکت در تقسیم منافع، بیشترین اثر مستقیم را بر تأثیر

به‌منظور بررسی رابطه متغیرهای مستقل ابعاد مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری با تأثیر تعاونی‌های جنگلداری بر توسعه روستایی، از تحلیل مسیر^۱ استفاده شد. در ابتدا ضریب همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر تأثیر تعاونی‌ها بر توسعه

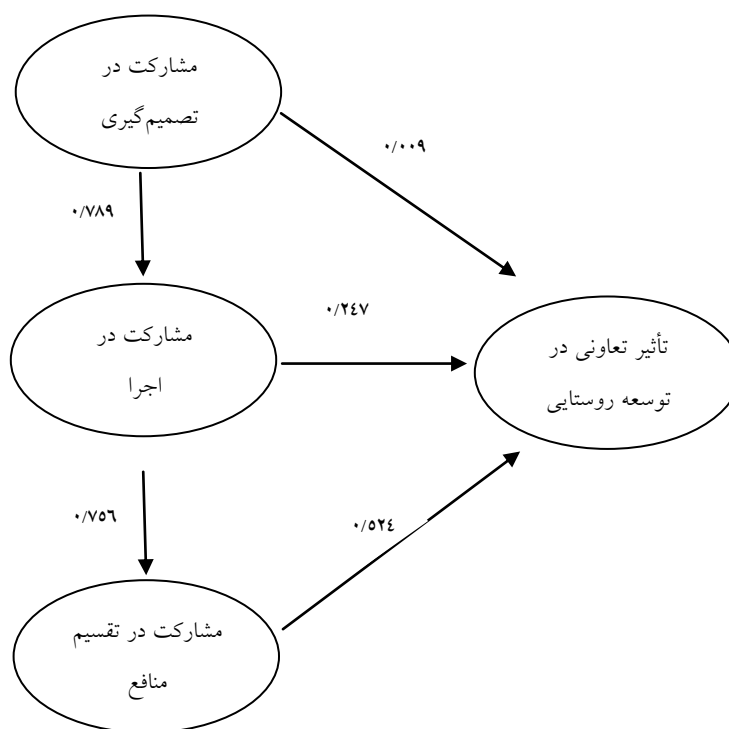
^۱ Path Analysis

غیرمستقیم متغیر مشارکت در اجرا نیز از طریق متغیر مشارکت در تقسیم منافع اعمال می‌شود. الگوی مسیر آثار ابعاد مشارکت بر تأثیر تعاونی‌های جنگلداری بر توسعه روستایی در شکل ۱ نشان داده شده است.

تعاونی‌ها در توسعه روستایی دارد. اما از نظر مجموع آثار مستقیم و غیرمستقیم، متغیر مشارکت در اجرا، بیشترین تأثیر را بر تأثیر تعاونی‌ها در توسعه روستایی داشته است. اثر غیرمستقیم متغیر مشارکت در تصمیم‌گیری از طریق متغیرهای مشارکت در اجرا و مشارکت در تقسیم منافع اعمال می‌شود. اثر

جدول ۷- اثر مستقیم و غیرمستقیم متغیرها در الگوی تحلیل مسیر

متغیر مستقل	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	مجموع آثار مستقیم و غیرمستقیم
مشارکت در تصمیم‌گیری	۰/۰۰۹	۰/۵۰۷	۰/۵۱۶
مشارکت در اجرا	۰/۲۴۷	۰/۳۹۶	۰/۶۴۳
مشارکت در تقسیم منافع	۰/۵۲۴	-	۰/۵۲۴

شکل ۱- الگوی مسیر آثار ابعاد مشارکت بر تأثیر تعاونی‌های جنگلداری بر توسعه روستایی

تحقق حفاظت و همچنین توسعه روستایی با مشکل روبه‌روست؛ درحالی که بسیاری از روستاها در داخل و اطراف جنگل به بهره‌برداری از عرصه‌های جنگلی مشغول‌اند و نیروی انسانی کافی برای مدیریت و حفظ

بحث

وسعت منابع طبیعی و پراکندگی عرصه‌های جنگلی به حدی است که به‌طور معمول بدون مشارکت جنگل‌نشینان و روستاییان مجاور مناطق جنگلی،

دارد. این در حالی است که مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های تعاونی‌ها می‌تواند تأثیر فراوانی در پیشرفت آنها در رسیدن به اهداف داشته باشد. از طرفی، هر چه مشارکت اعضا در تعاونی‌ها بیشتر باشد، علاوه بر اینکه در عملکرد تعاونی‌ها تأثیر مثبت دارد، می‌تواند در توسعه روستاها مؤثر باشد. پژوهش حاضر نیز این موضوع را تأیید کرد، زیرا نتایج نشان داد که هر چه مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری بیشتر شود، تأثیر آنها در توسعه روستایی نیز بیشتر می‌شود. در این بین، تحلیل مسیر نشان داد که مشارکت اعضای تعاونی‌های جنگلداری در تقسیم منافع بیشترین اثر مستقیم بر توسعه روستایی دارد. اما از نظر مجموع آثار مستقیم و غیرمستقیم، مشارکت اعضا در اجرای فعالیت‌های تعاونی، بیشترین تأثیر را بر توسعه روستایی داشته است. همچنین، بیشترین تأثیر تعاونی‌های جنگلداری بر بُعد برابری توسعه روستایی است. از این نظر، ابعاد درآمد، تولید و اشتغال در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرند. به بیان دیگر، تعاونی‌های جنگلداری تأثیر کمتری در ایجاد درآمد و افزایش تولید و به‌خصوص ایجاد اشتغال برای روستاییان داشته‌اند. این یافته بیانگر این است که ایجاد اشتغال از طریق تعاونی‌های جنگلداری به تقویت بیشتری نیاز دارد. در این زمینه می‌توان به نتایج تحقیقات حیدرپور و همکاران (۱۳۸۷)، انوشیروانی و طه (۱۳۷۳) و روحانی (۱۳۷۶) اشاره کرد که نشان دادند تعاونی‌ها در افزایش درآمد اعضا تأثیر فراوانی دارند. بنابراین، تعاونی‌های جنگلداری نیاز دارند که برنامه‌های مناسبی برای درآمدزایی روستاییان را دنبال کنند. نتایج تحقیقات پزشکی‌راد و کیانی‌مهر (۱۳۸۰) و همچنین Fabiyi (1983) بر همین موضوع یعنی افزایش تأثیر تعاونی‌ها در تولید درآمد تأکید دارند. علاوه بر این، ایمنی و آزادمنش (۱۳۸۷)، شمشاد و همکاران (۱۳۸۷)، رکن‌الدین افتخاری (۱۳۸۲) و محمودی (۱۳۸۷) در تحقیقات خود به تأثیر تعاونی‌ها در اشتغال‌زایی اشاره داشته‌اند،

این عرصه‌ها وجود ندارد. بنابراین تأسیس و تشکیل تعاونی‌های جنگلداری در برنامه‌های توسعه روستایی، به خودی خود، هدف محسوب نمی‌شود، بلکه راهکاری برای پیشرفت و توانمندسازی روستاییان جنگل‌نشین است. با توجه به واقعیات، تحقیق حاضر با هدف بررسی ارتباط مشارکت اعضای تعاونی‌های جنگلداری با تأثیر تعاونی‌ها در توسعه روستایی مناطق جنگلی استان گلستان به اجرا درآمد. بدین منظور ضمن ارزیابی میزان مشارکت روستاییان در تعاونی‌های جنگلداری، تأثیر آنها در توسعه روستاهای منطقه در ابعاد ایجاد اشتغال، درآمد، تولید و برابری بررسی شد تا امکان تهیه برنامه‌ها و الگوهای عملی و مناسب برای اجرا در ارگان‌ها و سازمان‌های مرتبط فراهم آید.

نتایج نشان داد که درآمد کلی اعضای تعاونی‌های جنگلداری با میزان مشارکت آنان در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های تعاونی‌ها دارای یک رابطه مثبت و معنی‌دار می‌باشد. این یافته با نتایج مطالعات Zhang (2007), Scrimgeour et al. (2006) و Amini and Ramezani (2008) و صدیقی و درویشی‌نیا (۱۳۸۱) مطابق است. یافته‌های حاصل از بررسی ابعاد مشارکت اعضا در تعاونی‌های جنگلداری گویای این است که پاسخگویان در بُعد اجرای فعالیت‌ها و برنامه‌های تعاونی‌ها، بیشترین مشارکت را داشته‌اند. در مقابل مشارکت آنها در تقسیم منافع، کمترین بوده است. این نشان می‌دهد که تعاونی‌ها توانسته‌اند مشارکت اعضا را در بُعد اجرای فعالیت‌ها و برنامه‌ها بیشتر جلب کنند یا این که اعضا به مشارکت در این بُعد بیشتر علاقه‌مند بوده‌اند. نتیجه دیگری که از این یافته می‌توان گرفت این است که تعاونی‌های جنگلداری در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های تعاونی‌ها کمتر از اعضا استفاده می‌کنند یا اینکه زمینه مشارکت آنها را کمتر فراهم می‌آورند. طبقه‌بندی میزان مشارکت اعضا در امور تعاونی‌ها نشان از مشارکت کم تا متوسط آنها در زمینه‌های مختلف

آهنچی، محمد. ۱۳۷۲. شرکت‌های تعاونی روستایی: توانایی‌ها در توسعه کشور، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۲: ۱-۱۳.

انوشیروانی، احمد و مهدی طه، ۱۳۷۳. شرکت‌های تعاونی تولید روستایی: مروری بر پیشینه و نگاهی به مسایل و مشکلات، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۳: ۱۱۸-۱۳۱.

ایمنی، سیاوش و شهرام آزادمنش، ۱۳۸۷. تعاونی‌های روستایی، کارآفرینی، فرصت‌ها و چالش‌ها، چکیده مقالات همایش ملی تعاون و کارآفرینی، دفتر ترویج و توسعه مشارکت‌های مردمی، ۵۶ ص.

بیژنی، مسعود، و غلامرضا خادمی‌پور، ۱۳۸۸. شناسایی فعالیت‌های دولتی قابل واگذاری به بخش تعاون در استان خوزستان، تعاون، ۲۰۲ و ۲۰۳: ۶۹-۸۴.

پزشکی‌راد، غلامرضا و حمید کیانی‌مهر، ۱۳۸۰. نقش شرکت‌های تعاونی تولید روستایی در بهبود وضعیت فنی و اقتصادی کشاورزان گندمکار شهرستان سبزوار، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۳۴: ۳۴۳-۳۶۳.

حیدرپور، زینب، حسین شعبانعلی فمی، علی اسدی و ایرج ملک محمدی، ۱۳۸۷. بررسی نقش اعضای تعاونی‌های جنگل‌نشینان در احیاء منابع جنگلی غرب استان مازندران، مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، ۱۵ (۱): ۱-۹.

رضوانی، محمدرضا، سیدعلی بدری و محمد سلمانی، ۱۳۸۸. تحلیل عوامل مؤثر بر الگوی مشارکتی توسعه روستایی (مطالعه موردی: حوضه آبخیز حبله‌رود)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۶۹: ۶۷-۸۶.

رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، ۱۳۸۲. جایگاه روستا در فرآیند توسعه ملی از دیدگاه جمعی از صاحب‌نظران، انتشارات موسسه توسعه روستایی ایران: تهران، ۳۲۰ ص.

اما نتایج پژوهش حاضر حاکی از تأثیر اندک تعاونی‌های جنگلداری در ایجاد اشتغال است. البته منظور از ایجاد اشتغال، اشتغال خارج از تعاونی‌ها در روستاست. در عین حال، این یافته با نتایج مطالعات زمانی و ابیدی (۱۳۸۸)، (Marshall, 2004) و (Pollnac and Pameroy, 2005) درباره تأثیر کم تعاونی‌ها در ایجاد موقعیت شغلی سازگار است.

با توجه به نتایج تحقیق حاضر، پیشنهادهایی به شرح زیر بیان می‌شود:

- با توجه به رابطه مثبت و معنی‌دار بین میزان درآمد اعضا و مشارکت آنها در امور تعاونی‌های جنگلداری، توصیه می‌شود که تعاونی‌ها اقداماتی را با هدف افزایش درآمد اعضا در نظر گیرند.

- با توجه به رابطه مثبت قوی و معنی‌دار بین میزان مشارکت اعضا و تأثیر تعاونی‌های جنگلداری در توسعه روستایی، توصیه می‌شود تعاونی‌ها از مشارکت و همکاری اعضا در همه امور تعاونی‌ها، استفاده کنند، زیرا مشارکت گسترده اعضا سبب می‌شود که تعاونی‌ها در رسیدن به اهداف خود با موفقیت بیشتری روبه‌رو شوند.

- با توجه به تأثیر کمتر تعاونی‌های جنگلداری در ایجاد درآمد و افزایش تولید، توصیه می‌شود تعاونی‌ها زمینه ارتقای عملکرد خود در این حیطه را فراهم آورند، زیرا دو بُعد تولید و درآمد از بخش‌های مهم توسعه روستایی محسوب می‌شوند.

منابع

آزادی، حسین و عزت‌اله کرمی، ۱۳۸۰. مقایسه موفقیت واحدهای مکانیزه تعاونی‌های روستایی، تعاونی‌های تولید و شرکت‌های مکانیزه استان فارس، مجله علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، ۵ (۳): ۳۳-۴۷.

فتحی، سروش و معصومه مطلق، ۱۳۸۹. رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، جغرافیای انسانی، ۲ (۲): ۴۷-۶۶.

کرمی، عزت‌اله و کوروش رضائی‌مقدم، ۱۳۸۴. آثار تعاونی‌های تولید کشاورزی در فرایند تولید، اقتصاد کشاورزی و توسعه (ویژه‌نامه بهره‌وری و کارایی)، ۵۲: ۴۹-۱.

لهسایی‌زاده، عبدالعلی، ۱۳۸۸. مدیریت روستایی در ایران معاصر، تعاون، ۲۰۲ و ۲۰۳: ۴۹-۶۸.

محمودی، مهدی، ۱۳۸۷. شرکت‌های تعاونی، رویکردی مناسب برای کارآفرینی و اشتغال پایدار، چکیده مقالات همایش ملی تعاون و کارآفرینی، دفتر ترویج و توسعه مشارکت‌های مردمی، ۴۷ ص.

مطیعی لنگرودی، سید حسن و فاطمه سخایی، ۱۳۸۸. مشارکت مردمی و توسعه یافتگی روستایی در دهستان سلگی شهرستان نهاوند، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۷۰: ۱۱۱-۱۲۶.

Abdulrahman, A.H., and C. Smith, 1996. Cooperative and agricultural development, *Community Development Journal*, 31: 13-19.

Amini, A.M., and M. Ramezani, 2008. Investigating the success factors of poultry growers cooperative in Iran's western provinces, *World Applied Sciences Journal*, 5(1): 81-87.

Brentlackey, S., D. Freshwater, and A. Rupasingha, 2002. Factors influencing local government cooperation in rural areas: Evidence from the Tennessee Valley, *Economic Development Quarterly*, 16(2):138-154.

Dunn, J.R., A.C. Crooks, D.A. Frederick, T.L. Kennedy, and J.J. Wadsworth, 2002. Agricultural cooperatives in the 21st century, United States Development of Agriculture, Rural Business-Cooperative Service, 126 pp.

روحانی، سیاوش، ۱۳۷۶. بررسی عملکرد شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان همدان، اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۲۵: ۱۸۷-۲۱۰.

زمانی، غلامحسین و بیژن ابدی، ۱۳۸۸. عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت کشاورزان در تأسیس تعاونی‌های آبخیزداری استان فارس، تعاون، ۲۱۰ و ۲۱۱: ۱۱۷-۱۳۴.

سوختانلو، مجتبی، ۱۳۸۷. ضرورت ترویج مشارکت‌های مردمی در راستای توسعه تعاونی‌های روستایی، چکیده مقالات همایش ملی تعاون و کارآفرینی، دفتر ترویج و توسعه مشارکت‌های مردمی، ۹۸ ص.

شعبانعلی فمی، حسین، امیرحسین علی بیگی و ابوالقاسم شریف‌زاده، ۱۳۸۳. رهیافت‌ها و فنون مشارکت در ترویج کشاورزی و توسعه روستایی، انتشارات مؤسسه توسعه روستایی ایران، تهران، ۴۵۸ ص.

شمشاد، معصومه، ایرج ملک‌محمدی و غلامحسین حسینی‌نیا، ۱۳۸۷. راهکارهای تعاونی‌های منابع طبیعی در اشتغال‌زایی (مطالعه موردی در استان گلستان)، چکیده مقالات همایش ملی تعاون و کارآفرینی، دفتر ترویج و توسعه مشارکت‌های مردمی، ۸۳ ص.

صبوری، منوچهر، ۱۳۷۷. بنیادهای نظریه اجتماعی، نشر نی: تهران، ۴۹۶ ص.

صدیقی، حسن و علی‌اصغر درویشی‌نیا، ۱۳۸۱. بررسی میزان موفقیت شرکت‌های تعاونی تولید روستایی استان مازندران، مجله علوم کشاورزی ایران، ۳۳ (۲): ۳۱۳-۳۲۳.

طالب، مهدی و زهره نجفی‌اصل، ۱۳۸۹. آموزه‌هایی از روند مشارکت روستایی در ایران، پژوهش‌های روستایی، ۱ (۲): ۲۷-۴۸.

Fabiya, Y.L., 1983. The adoption of cooperative structures to the development of Nigerian agriculture: The problems of managing group farming cooperatives, *Agricultural Administration*, 2: 219- 235.

Marshahll, G.R., 2004. Farmers cooperating in the common? A study of collective action in salinity management, *Ecological Economics*, 51: 271- 286.

Newiger, N., 1983. New approaches to cooperatives and other famers' organization. Land Reform, *Land Settlement and Cooperatives*, 1/2: 25- 39.

Ozerol, G., and J. Newig, 2008. Evaluating the success of public participation in water resources management: five key components, *Journal of Water Policy*, 10: 639-65.

Pollnac, R.B., and R.S. Ppmeroy, 2005. Factors influencing the sustainability of integrated coastal management projects in the Philippines and Indonesia, *Ocean and Coastal Management*, 48: 233- 251.

Reed, M.S., 2008. Stakeholder participation for environmental management: a literature review, *Biological Conservation*, 141: 2417- 2431.

Scrimgeour, F., A. Mcdermott, C. Saunders, N. Shadbolt, and G. Sheath, 2006. New Zealand agribusiness success: An approach to exploring the role of strategy, structure and conduct on firm performance paper presented to New Zealand agricultural and resource economics society, 25- 27.

Zhang, L., 2007. Social capital accumulation, business governance, and enterprise performance: A structural-equation-model approach, Thesis Hong Kong University of Science and Technology, Appears in collections SOSC Master Theses, available on: <http://hdl.handle.net/1783.1/5566>.

Analysis of relationship between participation and forest rural development (Case Study: Forestry cooperatives in Golestan province)

M.H. Moayeri^{1*}, A. Abedi-Sarvestani², M.R. Shahraki³, and Y.M. Kooseh-Gharavi³

¹Associate Prof., Dept. of Forestry, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, I. R. Iran.

²Associate Prof., Dept. of Agricultural Extension and Education, Gorgan University of Agricultural Sciences and Natural Resources, I. R. Iran.

³M.Sc., Department of Natural Resources and Watershed Management in Golestan, I. R. Iran.

(Received: 7 May 2014, Accepted: 5 April 2015)

Abstract

In country development, the cooperative system is considered as an efficient tool for providing the ground of people participation. For this reason, cooperative forestry in maintaining and restoring forest areas may ultimately be important for rural development. The purpose of this research was to study the impact of forestry cooperatives on forest rural development in Golestan province. The study population consisted of 428 regular members and the board of forestry cooperatives in Golestan province which 156 of them were selected using classified random sampling. A questionnaire was used for data collection. Validity of the questionnaire was confirmed by expert's insights and its reliability was assessed by calculating Cronbach's alpha coefficient for the rate of participation of the cooperatives' members ($\alpha=0.712$) and the cooperatives' impact on rural development ($\alpha=0.783$). Results indicated that members' participation in cooperatives' affairs varies from too low to medium. Also, the impact of forestry cooperatives on rural development can be assessed as low. However, the relationship between the members' participation in the cooperatives and the effect of cooperatives on rural development is strong and positive. The results of path analysis showed that among aspects of the members' participation in forestry cooperatives, participation in benefit sharing has the greatest effect on rural development. But in terms of the total direct and indirect effects of variables, participation in implementation has had the greatest impact on rural development. Using participation of members of cooperatives in all forestry cooperatives' affairs and more effort to increase the income of cooperatives' members are the suggestions of present study.

Keywords: Cooperation, Forestry, Progress, Rural Areas.